

ՎԵՐԳՈՒՆ ԵՆԻԱԿԱՆՈՒՆ

Նհատագործին, Զիրաբու, Տրովուհից նա-
ւերը կ'այրեն: Այսպիսի կը հաշտեցնէ Պատե-
րոնը: Քուրը կ'ընկզկէ Պաւլոսիսը:

Հրաւէր կու տայ ետքն ինչէս որ առաջ
Անցնին արաթեւ նետով մըրցիլ ուղողներն.
Եւ կը գընէ մըրցանակներ. եւ ինքն իսկ
իր կորովի ձեռքով տընկեց Սերետտի
Նատուն մէկ կայմն, ու կայմին ծայրը կայնեց
Նուրբ չըւանով մը՝ աղանակ մը թըրթուուն
իւրը թիրախ փըքինկներուն: Ամէնքն հոն
Հաւաքուեցան, եւ սաղաւարտ մը պղընծի
Վիճակով դուրս հանեց անոնց անուններն:
Ելաւ նախկին Հիպպոկոտն Հիթաակեան
Եւ պայթեցան աղապակներ ու ծափըր.
Երկրորդ Մենթթէս ելաւ՝ դեռ նոր յաղթական
Նաւամարտին՝ պատուած կանաչ ձիթենով.
Երրորդ ելաւ Եւրիտին, հարազատը՝
Ո՛վ անուանիդ Պանդարէ, դուն՝ որ երբեմն
Հրաման առած ուխտի դաշինքը ցրեցիր
Ու նախկին նետն արձակեցիր Յոյներուն:
Ասալաւարտին տակէն ելաւ հոսկ վերջին
Ավետաւոր անունն. իր սիրտն ալ ուզեց
Անդակահա մըրցանակներուն մասնակցիլ:

Իր կորովի բազուկներով կը լարէ
Իւրաքանչիւրն իր լայնախիճն ճապուկ,
Ու կը հանէ կապարճներէն նետ որ դուրս:
Երրորդապէս Հիթաակեանին նետը նախ
Փըրթաւ լարէն զհահելով, օճը ճեղքեց
Ու սըւացաւ եթերն ի վեր, սլաքն աստաւ
Ու կայմին վրայ մըլուկեցաւ, ծաւր գողաց
Եւ աղաւինն սոսկաց, թեւերը ձեւեղ:
Կը թնդայ վայրն որոտագոյ ծափերով:
Յետոյ խիզախ Մընետթն աղեղով լարեց
Նըպատակին ուղղելով նետն ու առուին:
Բայց չըկըրցաւ հէքը գարնել աղաւներն.
Խըզգեց կապերն անոր ու լարը կտաւի
Որով ուղքէն կապուած կտրուած էր կայմէն.
Եւ աղաւինն թըռաւ փախաւ խայտալով
Դէպ ի գաւառն աղշամուղջին ամպերուն:
Անմիջապէս Եւրիտին՝ որ արդէն
Լարած պատրաստ էր լայնախիճն ու հերձակն,
Ուխտ ըրաւ իր եղբոր, դիտեց աղաւինն
Որ եւ ճախրէր ազատ օդին մէջ զլարթը,
Ու զայն խոցեց խաւարչտրտն անիւն տակ:
Ան օդին մէջ թողլով իր շունչն՝ ինկաւ վար
Անունը դիակ՝ փըքինն իր հետ բիւնելով:
Անմըրցանակ կը մընար լոկ Ավետաւոր.

Բայց ան ի ցոյց իր արուեստին եւ հրշուժն
Լայնախիճին, սլաքը թրցողոց օդն ի վեր,
Եւ հաս հրաշք մ'յանկարծակի երեցաւ
Անոնց աչքին, հըմպք անէլ իրերու,
Զորս հաւատսեց յետոյ արկած որ դժոնէ,
Եւ պակուցիլ ապաժաման գուշակներ
Անոնց ծածուկ իմաստն յետոյ երգեցին:
Ջի բընեկեցաւ ծըղօտը լոյծ առաջի մէջ,

Եւ բոցանիշ ահօս մ'ետին գըծելով
Ըստանեցաւ եւ օդին մէջ ցընդեցաւ:
Ջերդ հրկընքէն թափած աստղերը յաճախ
Ոդին մէջէ կը սըլանան սրբաթողի:
Բոց վարսերու խորձ մ'ետեւէն քաշելով:

Սիկիլիացիք ու Տրովացիք զարհուրած
Սարսափահար՝ աստուածներուն կ'աղաչն.
Ինք մեծափառ հայրն ինչէսը միայն
Չարագուշակ չի համարիր այն հըմպքն,
Ու կը զըրկէ զլարթը Ավետաւոր, եւ անոր
Մեծ պարգեւներ տալով այսպէս կը խօսի.

«Ընդունէ, հայր, զի մեծ արքայն ուխտեան
Ուզեց որ դուն այդ հըմաթով ըստանաս
Արտասովոր եւ առանձին պատուները,
Նոյն ինքը ծեր Աթիսէս հօրս այս ընծան,
Նըկարակներս այս խառնաբանը չըքող՝
Ջոր կիսեւոս թազաւորէն թրակիրոյ
Ստացաւ երբեմն իրերն պարգեւ մեծագին,
Անհատաշնայ եւ յիշատակ իր սիրոյն»:

Այսպէս ըստ, եւ անոր գուրեզ պատեց
Սարթեմիի դալարագեղ սոսերով:
Եւ առաջին յաղթողը զինքն հըւշակեց,
Չի նախանձիր Եւրիտինը բարի
Ավետաւոր նախամեծար պատուին:
Թէպէտեւ ինքը միայն բարձր երկընքէն
Աղաւինն վար գլորեց. իրմէ հեռ առաւ
Մըրցանակ ան որ հաւին լարը խըզեց,
Վերջինն առաւ սուր սլաքով կայմը ծակողն:

Հայրն ինչէս՝ խաղերը դեռ չաւարտած՝
Դեռափըթթի Յուրոսիկին պահապան
Ու առաջնորդ իփտին իրեն կանչելով,
Ավանջէն վար անոր այսպէս կը խօսի.

«Յուրոսիկին գրեալ փութով, եւ ըսէ
Որ մանկերամն եթէ պատրաստ է, եւ ինք
Կարգի գլորեմ է ձեռալարը՝ շուտով
Գումարտակները թող առաջ փութացնէ
Եւ երեւալ թող ինքն ալ իր գէնքերով»:

Հրաման կ'ընէ ետքն անհամար ամբողին՝
Որ զըլաւած էր ասպարէզը բոլոր՝
Որ ետ քաշուին, թողուն միջոցը ազատ:
Եւ մանուկները միապէս շողողալուն՝
Հեծած սանձուած ձիերու վրայ կը փութան
Դէպ ի կըրկէն աչքին դիմադ հօրերունուն.
Ծաղիկ հասակը Սիկանեան ու Տրովեան
Անոնց զըրոյթը կ'ողջունէ ծափերով:
Գլուխին ունին՝ սովորութեան համեմատ՝
Մէյմէկ պրօսակ՝ որ կը զըսպէ մագերինին.
Եւ կը ճօճէ ամէն որ զոյգ մ'եղինի բուն՝
Սըրկաքաշելա երկաթով ծայրը զինուած:
Ոմանց ուսերն ունին թեթեւ կապարճներ,
Եւ անցնելով իրենց զիգէն կ'իջնէ վար
Կուրծերնուն վրայ ճապուկ մանեակ մ'սովհեծի:
Հեծելագունդն ունի երեք գումարտակ,
Եւ ամէն մէկ գումարտակ պէտ մ'ունի գլուխն,
Եւ մէն մի պէտ կ'առաջնորդէ տասներկու
Մանուկներու, որոնք իրենց համատի
Հրամատարով ուրոյն ուրոյն կը շողան:
Առաջին գունդը կը վարէ յաղթական
Փոքրիկ Պրիամն, անուանակիրն իր պապին.
Քու հոյանուն գաւաղը, ով Պրիտէս,
Որ իտալեան պիտի լեցնէ թողներովդ.

հեծած է ան Թրակեան ձիու մը վըրայ երկազունեան, խայտարբող տնիւրով, Որ կը ցուցնէ լուսնաստեղ իր ճակատն եւ իր առջի ոտքին բիծերը ճերմակ։ Ատիս է պետն երկրորդ, որմէ սերեցան Լատինացի Ատեանք, մանուկ սիրունակ՝ Զոր կը սիրէ մանուկն Գուլոս կաթնղին։ Ինքն Գուլոսին է երրորդ պետն, ամենէն ջըքնազգեղն։ հեծած է ձի մը սիդոն, Զոր գեղանի Դիդէն իրեն պարգեւեց Առաւուտեայ եւ յիշատակ իր սիրոյն։ Միւս մանուկներն ունին ձիեր սիկուլեան Զոր ծերունին Ակեստ իրենց ընծանեց։

Դարդաւանացիք ծափըգծափի կ'ընդունին Ան երկընչոտ ու սքրտատրոփ մանուկներն, Ու նայելով անոնց դէմքին՝ կը ճաննան Երեւ հայրերնուն կերպարանքերն հըրճուանքով։ Բետոյ երբոր ուրախ զըւարթ հանդիսով Անպէս հեծած կըրկէսը շուրջ կըտրեցին Իրինցներուն աշուրներուն առջեւէն, Եւ խփողէս զանոնք պատրաստ տեսնելով Նըլան տըւաւ աղաղակով մ' հեռուէն Եւ հընչեցուց իր խարազանը ճօնուն։ Ամէնքը նոյն կէտէն փըրթան ձիաթափ, Բաժնուեցան յետոյ երեք ջոկատի, Եւ դարձեալ նոր նըլանով՝ մէկ գունդ եղած Ոտք տէգով բոլոր գիւղուած երեսցան։ Զետոյ սկըսան ոլորել նոր արշաւներ Ու նըհանչներ նոր հակառակ կողմերէ։ Շըրջանակի մէջ չըրջնալ եւ գըրեցն, կը խառնուին կը խափանեն մէկըմէկ, Տալով ըստոյգ գուպարածի երեսոյթ։ Մըրթ կը դառնան կը յարձըկին տիգազէն, Մըրթ գուգահետ կ'ըրթան իբրեւ բարեկամ։ Զեղո Նընտի բաւիւն ինչպէս կը պատմեն Ունէն երբեմն զաչացու որմերէն Հիւսուած ուղի մ', ու ծեքածու բիւր անցքեր Մանուածապատ՝ երկդիմի նեղ զուերու, Որ վըրիպակ մ' անել, անդարձ կը ծածկէր կը ստերիւրէր նշաններն ուղիդ հեռքերուն։ Ոչինչ ընդհատ եւ տրովացի մանուկներն իրենց հեռքեր կ'ընդդառնեն աղամոզ, Եւ կը կազմեն երազանեայ խաղերով։ Պատերազմներ, թիկնադարձոյց փախուստներ։ Դըլիւններուն նըմամ՝ որոնք կը ճեղքեն Տամուկ ծովերը կարպաթեան ու լիբեան Ու կը խաղան կրահներուն հետ վէտ վէտ։

Այս սովորոյթն, այս արշաւներն ու մարտերն ինքն Ականին նորոգեց նախ եւ առաջ Երբ պարբոսեց Նրկայն Ալեան մեծամուր, Եւ վաղեմի Լատինացոց տորիցուց Որ կատարեն զայն այն կերպով՝ որով ինք Երբ դեռ մանուկ կը կատարէր եւ իր հետ Տրովադացի մանուկ հասակն։ Եւ Ալեհանք Որովեցուցին իրենցներուն, եւ յետոյ Ընդունեցաւ ասոնցմէ զայն մեծն Հըռոմ Ու պահպանեց հայրենական այս հանդէսն։ Եւ արդ իսկ այդ խաղը Տրովեան կը կոչուի, Եւ մանուկներն՝ որ կը խաղան՝ Տրովեան գունդ։

Մինչեւ հոս այսպէս գուպարներ ու խաղեր Հանդիսացան սուրբ ծերունւոյն ի պատիւ։

Քայց բախտն ահա սկըսաւ դըրծել դըժոխել։ Երբ զանազան հանդիսաւոր խաղերով կը պատուէին անոնք շիրիմը ծերուն, կրտսին Հըրան՝ որ չէր յաղուրդ առած դեռ իր հին ոխէն եւ շատ նենգեր կը նիւթէր, Յաջող հովով դըրկեց իոսին երկընքէն Դեպ ի տորմիդն իլիական։ Բազմաբիւրի իր աղիդին իրայէն նէ վար կը տան։ Եւ փութապէս գետին կ'իջնէ՝ աննըմար։ Կը նըլատէ նախ բազմութիւն մ'ահագին։ Արտուք կ'ըրթայ, եւ կը տեսնէ նաակաթ՝ Նաւատորմիդ բոլոր լըքուած անտէրունէ։ Բայց մամայի ափին վըրայ մեկուսի կ'աշխարհէին Տրովուհներն՝ Անքիսէսն, Եւ ջայլելով կը դիտէին խորունկ ծովն։

«Աւաղ, դեռ որչափ ալ խնդրէր ու ծովեր կը մընան մեզ յոգնածներուս», կ'ըսէին, Եւ Ուր լայնի ամէնքը մէկ բեղանով։ Քաղաք կ'ուզեն, ալ հովերուն, ծովերուն Արկածալից վըտանգներէն ձանձրացած, Իոսի հըմուտ վընասելու արուեստին՝ կը խառնուի անոնց։ Մէկդի ձըգելով իր դիցուհւոյ դէմքն եւ ըզգեստը, կ'անէ Դեմքը պատաւ Բերդէի, որ էր կին իսմարացի Դորիկէսին, եւ երբեմն Էր անտուրի գաւաղներով ու տոհմով։ Ոտք այս կերպով ուրեմն իոսի դիցուհին կը խառնուի դարգանացի մայրերուն։

«Եղիզհներ, կ'ըսէ, որոնք խնջալեց Պատերազմի ժամանակ այն աքայանք Պարսպներուն տակ հայրենի աշխարհին։ Զըւառ ազգ, ինչ աղէտներու կը պահէ Դեռ բախտն ըզքեց. ամառն է արդ եօթներորդ Յորմէհետ կործանեցաւ իլին, Ու մեք կ'ըրթանք թափառելով ծովէ ծով, Երկրէ երկիր, կըլիմայէ կըլիմայ, Անհիւրընկալ ժայռերու դէմ կըտուելով։ Եւ մեծ ծովուն կոհակներուն խաղալիկ։ Մենէ փախչող խաղալիկ կը փընտռենք։ Ահաւասիկ նենգասի հարապատ Երեքս եղբոր երկիրն, ու մեր հիւրընկալ Ակեստ, եւ ո՞վ մեզ հոս արգելք կը դընէ կանգնել պարիսպ, հիմնել քաղաք մեր ազգին։ Ո՞վ հայրենիք, եւ, ո՞վ ի գուր թըշնամոյն Զեռքէն պըրծած դուք թերափներ։ ասկէ վըրջ Ո՞վ մէկ պարիսպ պիտի տրովեան յորձորնուի, Եւ ոչ մէկ կողմ՝ պիտի տեսնեմ Սիմոյիսն Ու Քրտանթոսն արեօք՝ գետերն շէկտորեան։ Հապ՛օն եւլք, կըրտակ տըլք, այրեցէք Աղիտաբեր այս նաւատորմն ինծի հետ։ Զի քունիս մէջ կ'ստանաղդէն ինձ երեցաւ Եւ բոցալուռ լահիր տալով՝ ըսաւ ինձ։ «Հոս փընտռեցէք Տրովան, ձեր տունը հոս է»։ Գործելու ժամն ահաւասիկ. օ՛ն առանց Տընտընալու հընազանդինք քըրմուհւոյն։ Պոսիդոնի չորս բազկներն աւասիկ։ Աստուածը ինք կու տայ մեզ հուր եւ կորով»։

Բաւ, խանձող մը ժանտ չապց բազկին, Եւ ձեռքն օղին մէջ ճօնելով՝ քընկցուց զայն Ու մուկելն թափով նետեց նաւերուն։ Շըւարեցան չըմարեցան Տրովուհք։

Բայց անոնցմէ մին, ամենէն տարիքոտն՝ Անուն Պիրզով, որ արքունի դայեանէն էր Պրիմատի գաւակներէն շատերուն, «կիներ, ըսաւ, Բերդէն չէ ասիկա, Կորիկէսի Հեռուունի կ'ինչ չէ ատ. Կիտեցեք դուք աստուածային գեղն անոր եւ իր հրապառ ալունին, ո՛հ, ինչ կերպարանք, ի՛նչ աշխոյժ, ի՛նչ կորով, ի՛նչ ձայն, ի՛նչ գը- Բերդէնէն ես քիչ առաջ գատուեցայ, | նացք: Հիւանդ է աւ, եւ կը ցաւէր որ ինք լոկ Պետի չըլլար այս հանդէսին մասնակից եւ Անթիսէս հօր գերեզմանը պատուել Արժանաւոր նըւէրներով եւ ողբով»:

Ըսաւ, կ'ինչըր սակայն նախ վարանոտ՝ կը սկըսին չար աչքով նայիլ նաւերուն. եւ չն հստեր ո՛րն համարին գերադաս, Ան երկրին մէջ հաստատուելու սէ՛րն ապուշ, Թէ յոյսը այն աշխարհներուն՝ ուր գիրենք կը հրաւիրէր ճակատագիրն, երբ հաւ Աստուածունիին դէպ ի երկիցք բարձրացաւ Սաւանաթեմ, եւ իր սրաթնիչ սըւաքընը Ամպերուն տակ գործեց արեղ մ'աւագին. Կիներն ապշած եւ տանձրուած այս հրաշքէն Մոլեգնախանձ կը յարձերին ճըւալով, կ'ապշուպն սուրբ ակութներէն գոհին հուրն, Ու բազինները կ'ապտելով՝ կը նետեն Դեպ ի տորմիւն ոստեր, պսակներ ու ջահեր: Կը ճարակի անսանձ հըրդեհը ակիթով Ու կը լափէ նըստարաններն ու Թիւրք եւ նըկարէն յետակողմերն եղենեայ:

Եւմիլ գուժկան կը հասնի ու չի ըրիմն Անթիսէսի եւ մըրցարանն, ու կու տայ Դատտորմին հըրդիզման բօլն աղէկէզ. Ու կը տեսնեն անոնք որ ծուխն արլնայեղց կը ծառանար դէպ ի ամպէն հրակուտակ: Դասն եւ առաջ ինքն ցուլտիկն՝ որ զբարթ Կ'առաջնորդէր ձիամարտիկ արշաւին, Անունկըդիր սարսաղահաւ պտեներուն, Սաննը թողած՝ քըլեց, թըլցուց ձին, հասաւ Այն աղմուկի եւ ժըխորի անեղ վայրն: Ան գոչեց. «Ի՛նչ է աղջ մուլուքը ձեր նոր, ի՛նչ է արդ ձեր նըպաշտին, ի՛նչ կ'ընէք դուք, Չըւառունի քաղաքացիք. թըլնամի Տորմիդը չէ ատ, չէ ճամբարն յունական. Իտք ձեր յոյսերն է որ կ'այրեք: Ահ ես, Ահաւանիկ ձեր առնէն ձեր ցուլտիկն»:

Ըսաւ, անոնց առնէն նետեց սաղաւարտն Ոլոզ ծածկուած կեղծ գուպարներ կը մըլզէր: Կը փութայ հոն եւ կնէպ, Կը փութան եւ տրովացի բոլոր գունդերն ետեւէն: Կիներն իրենց վախէն հոս հոն կը ցրտիին Ափուրթին վրայ. գաղտագողի կը դիմեն Դեպ անտառներն եւ դէպ ի ուր որ կային խոռչաւոր ժայռեր եւ հոն կը սպըրին: Կը տանջուին իրենց խըղճի խայթերէն Ու կ'ատեն լոյսն, եւ ճաննալով իրենցներն՝ Հեռան իրենց սըրտերէն դուրս կը վանեն: Բայց հըրդեհին բոցն ստով չի մեղմանար որ լափիկզով եւ ամենի մուլուքէն. Թաց կաղնիին ներքեւ խըծուծ կ'ապրի եւ թանձըր ծուխ մը կը ժայթքէ դէպ ի դուրս.

Եւ բոցաշունչ շողոխներն՝ հաստարէտ Ոլիափայտերը կը սպառն յամբօրէն, Եւ ախոջ ժանտ նաւերուն խորքը կ'իջնէ. Չնն օգինը ոչ դիւցազներուն բիւր ճիգերն, Ոչ ալ թնփաւած շուրին հեղեղն յորգահոս: Չայն տեսնելով կը պատառտէ կնէաս իր ըզգեստներն, եւ իր ձեռքերը բացած կը պաղատի աստուածներէն օգնութիւն.

«Ամենակալ Արամազդ, քեզ եթէ չեն Տրովացիներն առ հաստարէտ ատիկ, Եւ կը նայի եթէ քու հին բարութիւնդ Գըթած աչքով մահկանացուց վիշտերուն, Արդ միւր տորմիլն ազաւո՞ն, հայր, բոցերէն Եւ պահպանե՛ դոյզըն ճնացորդը Տեւրեան, Կամ դու ինքնին քու վրէժխընդիր կայծակով Եւ քու ձեռքով՝ եթէ այդ է արժանիքս՝

Ոչընչապարս գիւ եւ ինձ հետ ինչ որ կայ»: Խօսքը բերանն էր դեռ մըրբիկ մ'երբոր թուի Դըլթայագընը մուրշեց անեղ մուլուքով Ու պայթեցաւ տեղաւորքի անձրիւի: Որոտումէն կը դըղըրդան լեռ, հովիտ, Եւ Հարաւին ամպրոպալէզ սեւ փըշմամբ Համապարփակ էթերն ի վար կը վիժէ Հեղեղաստատ պըղտոր անձրեւն ուղիաշուր: Գետակողմերը կը լեցուին մինչեւ վեր, Կ'ողողուին կէս այրած փայտերն եղենեայ, Ու կը մարին տակաւ բոցերն ու շողին.

Եւ բաց ի չորս նաւէ՝ միսները բոլոր Կ'ազատին այն եղենաբորը ժանտախտէն:

Բայց կնէաս դառն արկածէն սըրտաբեկ՝ Կուրծքին մէջ մեծ մըսածուներն կը յուզէր, Եւ չէր գիտէր որին հակէր անոնցմէ. Ճակատագիրն ընդոտնելով կանչ անէր Արդեօք Սիկուլ դաշտերուն մէջ, Թէ երթար փընտէր հասնէր Իտալիոյ սահմաններն, Հոն ծերունին Դատտէ՝ միակը՝ որուն Սորվեցուցած ըլլայ Ուալտսն Աթենաս Եւ հոյակապ գործած գայն մեծ հրմուռեթամբ Հըմալութեան արուեստին, Եւ բացաւորեց Որոշակի թէ Հերայի մեծ ցատուն: Ինչ կը սպաննար, եւ թէ ինչ պէ՛տք էր յուսալ Ճակատագիրն կարգէր. արդ եւն ըսկըսաւ Մըրիթարեւ կնէասն այս խօսքերով.

«Աստուածորդի, երթանք ուր որ բախտն ըզ- Գընէ քաշէ, ինչ ալ ըլլայ՝ պէտք է մննջ | միզ Համբերութեամբ յաղթենք ամէն արկած: Աստուածազարմ դարդան Ակեսաը հոս է, Հաւանընկեր խորհրդակից առ քեզ գայն. Իր քով ձեզք քու նաւերուդ կորուստով Քեզ աւելորդ եղած մարդիկն, եւ անոնք Որ ձանձրացած են վտանգներէն վհն գործիդ. Երկվայտեայ ծերունիներն ու ծովէն Ցոզնած կիներն, ապիկարներն, եւ անոնք Որ կը վախնան արկածներէ՝ գտա՛ն դուն, Եւ անոնց թոյլ տուր որ պարփալ բարձրացնեն Այս երկրին մէջ, եւ թող քաղաքն Ակեստա Կոչնէ՝ եթէ ինքն Ակեստէս հաւան»:

Կնէաս իր արձնադիկ մըրտորմին Այս խօսքերէն խրախուսեցաւ, սիրտ առաւ. Բայց հոգին բիւր դեռ հոգեբով կը ծրփայ: Եւ թուի գիշերն իր երկձի կառքը հեծած

Բոլոր բեւեռն իր ըստուերով կը պատէր՝
Ելր Անքիտէս հօրը պատկերը յանկարծ
Երկընթէն վար իշմա իրեն երեսցաւ,
Եւ ըսկըսաւ իրեն հետ այսպէս խօսիլ.

«Ո՛վ ինձ կենսեղէն աւելի քանցըր որդեակ,
Որչափ առնես որ ապրեցայ. որդեակ իմ,
Իրիկանն արկածներուն խաղալիկ,
Կու գամ հս հոս Արամազդի հրամանով
Որ ոխերիմ հուրը վանեց ստորմղէդ
Եւ քու վըրտը զըթեց հուսկ բարձր երկընթէն:
Մըտիկ ըրէ այն գեղեցիկ խրատներուն
Ջոր քեզ տըւաւ հիմա հաւատէ ծիրունին.
Տալի հետդ ընտիր եւ ուժգնասիրտ կը որդիներ.
Հատրտիկ մէջ պիտի կոխ մղեց դուն
Խուժողուժ բարքով ամենամուղ ազգի դէմ:
Բայց նախ իշիր Պըղդուստնի ստորերկրիսայ
Կայքերն, ու խոր դժոխքին մէջէ անցնելով
Փրտիւմ զըտիր գիտ՝ որ քու հետ տեսնելիմ:
Ջի ամպարիշտ Տարատարտին մէջ չեմ հս,
Ոչ ալ ունիմ ընկեր տըխուր ըստուերներ.
Այլ բարեպաշտ հոգիներու հոյլին մէջ
Կը բընակիմ՝ Նիխեան վաշտը զըւարթ:
Յետ թափելու սեւ գառներու շատ արին
Պիտի բերէ քեզ հոն ըզգոս Սիբիլլան,
Որ պիտի դուն լիով քու ցեղող ճանչնաս
Եւ պարիսպներն՝ որոնք քեզի կը պահուին:
Արդ մնաս բաւով, ահա գիշերը տամուկ
Իր ընթացքին կէտէն հասեր անցեր է.
Եւ արդէն իսկ անագորոյն Արեւելքն
Իր հատկընեալ ձիւրով վրաս կը փըչէ»:

Ըսաւ, սրացաւ գեղը ծուխը նուրը օդին մէջ:
Իսկ Ենէնա կը գռէր. «Ո՛րք կը վազես
Ո՛րք կը զողիս, հայր իմ, ինձ՝ կը փախչիս.
Ո՛վ ըզքեզ իմ գըրկէս ի բաց կը քեցն»:
Աս ըսելով՝ կ'արծարծէ կրպիկ անթիւղուած,
Որակերտահայց կ'երկըրպագէ Պերգաման
Թերափներուն եւ ըսպիտակ վէստայի
Սըրբարանին՝ խունկով եւ սուրբ նաշիհով:
Անմիջապէս կը կանչէ իր ընկերներն
Եւ նախ Ակեստն, եւ կը յայտնէ ամենուն
Արամազդի պատուէրն եւ իր սիրուն հօր
Տըւած խրատներն, եւ իր մըքսին որոշումն:
Ամէնքն իրեն կը հաւանին, եւ սիրով
Ցանձըն կ'առնէ իր հրամաններն Ակեստէս:
Կը սահմանեն որ նոր քաղաքը բնակին
Կիները նախ, յետոյ անոնք՝ որոնց սիրտն
Ամենեւին խանդակաթ չէ փառքերու:
Կը նորոգեն իրենք այրած նաւերուն
Նըստարաններն, ողնափայտին ու կողերն,
Եւ կը կազմեն առաստաններ ու թիւր.
Քիչ եւ թըւով, բայց քաղաքիս մարտագոռ:
Ինք քաղաքին տեղն արօրով կը գրծէ
Հայրն Ենէաս, եւ կ'որոշէ վիճակով
Տուներն, հրաման տալով որ այս մասն ըլլայ
Իրիւն, այն մասը կոչուի Տըղուդաւ:
Տըղուդան Ակեստն ուրախ այս նոր պետութեամբ
Կը հաստատէ ատենան, կու տայ օրէքներ
Մերակոյտին, եւ Կիպրոսի Աստղիտին
Երիթս լեռան վըրայ մենան կը կանգնեն
Ատենաբաւուկ, Ալաթիսիւի շիրմին շուրջն յսեակ:
Անտառ մը սուրբ, կարգեղով քուրմ մ'ըսպաւ,

Բոլոր ազգն ինն օր կոչուեալներ էր խըմբեր
Եւ բազինները մեծարեւ ծծնելով.
Կաղերացուցեր էին հովերը մեղմով
Կրփուն ջըրերն, եւ ստէպ ըստէպ փըչելով
Հարաւն՝ անոնց հրաւեր կու տար նաւելու:
Կը հընչեն կոր ափերուն վրայ բարձրանիչ
Որդեր կոճեի. այն օրն ու ցալքը կ'անցնի
Խանդաղակաթ փարուծներով զըրկալիր:
Կիներն անգամ, ծիրունիներն, երկչոտներն
Որոնց դաժան թըւած էր դէմը ծովուն
Եւ անունն իսկ կը խորշէին լըսելէ,
Արդ կը տենշան մեկնիլ, կըրել հաճութեամբ
Վիշուն ու վըտանգը ծովաշու փախուստին:
Բայց Ենէնա զանազան նաւը խօսքերով
Ըստփոփելով բոլոր, լալով կը յանձնէ
Իր ազգակից արեւնառու Ակեստին:
Եւ գոհելով երեք երիւշ Նըխթի,
Մաքի մըն ալ Մըրքիկներուն, ամենուն
Հրաման կու տայ որ պարանները քակեն:
Ինք ձիթէնի պսակով զըլուիը պատած
Եւ իր նաւին բարձր առաջին վրայ կանգուն՝
Չեռքն ունեցած խառնարանէն կը հեղու
Չոհի գինին, եւ գոհեալ փոքրտին
Կրփուն աղի շուրերուն մէջ կը վաթէ:
Եւ ինչին կողմէն կը փըչէ հոնք, ու նկերներն
Իրարու հետ մըրցման ելած կը ճեղքեն
Ու կ'ափօսեն խոնաւակաւն ասպարէզն:
Աստղիտը սակայն տանջւած բիւր հոգիւրէ
Կը մտնեալ Պոսիդոնին, եւ անոր
Կ'ընէ իր դառըն զանգատներն ու բողոքն.

«Ներայի բուռն բարկութիւնն եւ անհաշտ
Ատելութիւնն՝ ո՛վ Պոսիդոն՝ կը ստիպեն
Ձիս իշնելու ամէն տեսակ աղբորս:
Ոչ ժամանակ, ոչ բարեպաշտ նըւէրներ
Չեն կըրնար զայն ամոքել, ոչ անփոփոխ
Հակառակգիրն, եւ ոչ իսկ վէճն Արամազդ
Կըրնան անոր ատելութիւնը մեղմով:
Ան փառագացուց մայրաքաղաքը շնշնց,
Մնացողներուն զըլխուն բերաւ բիւր փորձանք.
Բայց իր ժալիւրս ոխը դեռ չէ կըրտացեր.
Կը հայածէ դեռ ոսկորներն ու անհին
Հարթայատակ Տըղուդայի. ինք գիտէ
Պատճառներն իր ամհին այդ ուղուցքին:
Վերջերս դեռ դու ինքդ աջովդ տեսար,
Ինչպէս մըրքեց յանկարծ Լիբան ալիքներն,
Իրար անցուց բոլոր ծովերն ու երկիրն
Եւ լոսի հովերն իր ձեռքը առած,
Եւ պետութեանը մէջ ըլլաւ ատի՝ լիբրն:
Եւ նոր ոճիր՝ տըղեան կիները զըրգոնց,
Այրի տըւաւ անգըթօրէն նաւատորմն,
Եւ նաւերէն զըրկուած որդիս ըստիւրմն
Իր ընկերներն օտար երկիր մը թողլու:
Արդ կ'աղաչեմ, մնացողներուն գոնէ տուր
Ալիքներուն վրայէն նաւել անվրտանգ.
Ալ ի՞նչ հասնին հուսկ Լաւրենտան Տիբերին,
Խընդիրս եթէ հակառակգիրն ներհակ չէ,
Եթէ Պարկաթ կը շնորհեն այն պարիսպներն»:
Անդունդներուն իշխող գաւազը կ'որոնեաւ
Անոր այնպէս պատասխանեց այն տան.
«Ամէն բանի կըրնաս յուսալ, Կիթերեան,
Պետութեանք՝ ուսկից որ դուն կը սերիս.

Վրտատնութեանդ ալ արժանի եղած եմ՝.
 Շատ անգամ ես թէ՛ երկրորդին թէ՛ ծովուն
 կատաղութիւնը սանձեցի մոռեկան.
 Երկրի վերայ ես ոչ նրազ հոգ տարի
 Ենէասին, վըզալ ֆասնթոս, Սիմոյիս.
 Երբ Աթլլէս տրովեան գունդերն հաբեկ
 կը հալածէր կը մղէր մինչեւ պարիսպներն
 Ու կը սպաննէր քիւրաւորներ անոնցմէ,
 կը հնծէին դիակներով լի գետերն
 Եւ չէր կըրնար ֆասնթոս ուղի մը գըտնել
 Եւ թաւայել ծով իր ջուրին արհնոտ,
 Ամպի մը մէջ շորթեցի ես Ենէասի
 Որ կը կըռուէր Պելիսառնին հետ հուժկու
 Եւ հաւասար չէին ուժերն լատտածներն,
 Այնու հանդերձ որ կ'ընծայի տապալել
 չէմնայտակ՝ իմ ձեռքերով կատուցուած
 Ուխտադրութ՝ Տրովադայի պարիսպներն,
 Հիմակ ալ նոյն ըզգացումներն ունիմ՝ ես,
 Վախող վանէ։ Ան պիտ' հասնի ապահով՝
 Ուզածիդ պէ՛ս՝ նաւահանգիստն Աեռնեան։
 Մէկ մը միայն պիտի փրնտէ՛ նեկերներէն,
 Անհետացած անդունդներուն մէջ ծովուն.
 Մէկուն մահով պիտի շատեր փրկուին»։
 Դիքուհույն սիրտն այս խօսքերով սփոփելով
 կը լքէ՛ հայրն իր նըժոյգներն ոսկեսար.
 Չարկաւ անոնց կզակին սանձեր փրկիւրացայտ,
 Եւ ձեռքերէն ձրգեց ճիւղերը բոլոր։
 Ան կը թրուչի թեթեւ շուրին երեծէ։
 Իր կապուտակ կատթով. մէտ մտն կը հակին
 ջրուփերն, ու հարթ կը պարզի ծոցն ուռուցիկ
 Անոր ճընջուն անիւներուն սեղին տակ։
 Անհետացան տմպերն անծար կեթիւրէն։
 Եւ այն առնեւ կ'առնեն իր շուրջն այլակերպ
 Իր ընկերներն, աջ դին կէտեր անարդիլ,
 Եւ ծերունի Գլաւիոսի պարթ լուորդ,
 Եւ ինովեանթն Պալեմոն, եւ արագ
 Տրիտոնք, բոլոր փորկոսի գունդն հոյլ ի հոյլ.
 Եւ իր ձախ կողմը Մելիտէ եւ Թետոս
 Եւ օրիորդ կոյս Պանոպէ, Դեւէշ,
 Կիմոդոկէ եւ Թալիա եւ Սպիոպ։

Նիսս կը խուժեն Ենէաս հօր անհանգիստ
 Սըրտէն քըքթուռ ուրախութեան մ'Էրըմուռնը.
 Ի ներն.

Հրաման կու տայ որ շուտ կայմեր տրեկեն
 Եւ առագաստ՝ թե՛ ձող պարզեն բովանդակ։
 Ամէնքը մէկ թեւերուն լարը քակած
 կը թուցընեն խորշերը մերթ ձախ կողմին
 Եւ մերթ աջին, եւ միասին կը շրջեն.
 Կը շըրջըրջեն երկայնաբերձ եղջիւրներն։
 Յաշոյ հովեր կը թուցընեն նաւատորմն։
 Ինք Պալիմուր գըլուխն անցած տորմդիկն
 Կ'առաջնորդէր նաւիտուն հոժ բազմութեան.
 Բոլոր միւսներն հրաման ունին ուղղելու
 Իրենց ընթացքն անոր հետքին վըրայէն։

Խոնաւ գիշերն արդէն կըտրեր էր գրեթէ
 Իր ընթացքին կէսն, ու նաւակն երկընցած
 Թիւերուն տակ, տախտեղուն վրայ կարծրակերտ
 կու տար մարմնոյն խաղաղ հանգիստ վայելել.
 Իրը թէթեւ փունն եթերային աստղերէն
 Սողոկեցաւ վար, ճեղքեց մութն աղշամուղշ
 Եւ բտտուկները վանելով՝ քեզ կու գար՝
 Ո՛վ Պալիմուր, բերելով քեզ անմոկիղ
 Ժանտ երազներ. բարձրը խելքին վրայ նըստաւ
 Ատտուածն՝ առած Փորբասի դէմքն ու տիպարն,
 Եւ անոր այս խօսքերն ուղղից իր բերնով.

«Ո՛վ Յատնեան դու Պալիմուր, շուրք ինքնին
 Նաւատորմիդն արդէն առաջ կը տանի.

Հովերն հանգարտ կը շընչեն. ժամ է հանգիստ,
 Վար դիր գըլուխդ, եւ քու յոգնած աչուրներդ
 Իրենց արթուն աշխատաբէն հանգչեցուր։
 Քու տեղիդ ես ինքքս կ'անցնիմ քիչ մ'առնեմ»։

Իր ծանրացած այսին հազիւ վերցուցած
 Անոր կու տայ Պալիմուր այս պատասխանն.

«Ինչ, կը կարծես որ չըմանչեամ՝ ես ծովուն
 Կեղծ կերպարանքն ու նենգածէտ ալիքներն.

Եւ կը խրատես զիս այն հրէշի՛ն վըտահիլ։
 Հաւատայի Ենէասն այն զրբժաղաւ
 Հարաւներուն, ես՝ որ այնքան խաբուեցայ
 Ջինջ երկրքի մը նենգաւոր դաւերով»։

Այսպէս կ'ըսէր պիկղ բըռնած զեկը ձեռքով
 Եւ աստղերուն նայելով պիչ անքրթիթի.

Սակայն աստուածն անոր երկու քուկերն վրայ
 Կը սըրբէ՛ ռոտ մը թուրմ լեթեմն շուրերով
 Եւ ստիգական քնաբեր ցօղով ջըլղեղորած,

Եւ կ'ողոզէ անոր աշունի թըմբիւրով.
 Հազիւ թէ ան յանկաւածահաս անգիտստէն
 Թըմբած իրկաւ, աստուածն յեցած անոր վրայ
 Ղեկով մէկտեղ՝ խելքէն ալ մաս մը կորզած
 Գահավիժեց ալիքներուն միջեւ զայն,

Մինչ ան ի զուր կը կանչէր իր ընկերներն։
 Ատտուածը նուր կեթերն ի պեր սըլալաւ։

Սակայն տորմիդը կը վարզէ ծովուն վրայ
 Եւ ապահով ուղին առաջ կը տանի

Պոսիդոնի խոստումներուն համաձայն։
 Ալ մօտ էր ան պարիկներու խոթներուն՝

Ելբերմըն շատ վըտանգաւոր, ու ճերմակ
 Բոլոր անթիւ ոսկորներով ու զանկով.

Քարածայտերն ալիքներէն ծեծուելով
 կը հընչէին հեռուն կերկեր շառաւմամբ,

Եւր Ենէաս նաւին մուրա ընթացքէն
 Ղեկավարին, զեկին կորուստն իմացաւ
 Եւ գիշերուան մութին մէջ նաւն ուղղեց.

Շատ աւաղեց, օղբաց կորուստը մտերմին.
 «Ո՛վ Պալիմուր, դուն որ վընծա երկընքին
 Իւ ջինջ ծովուն վըտանգացար չափազանց,
 Պիտի պառկիս անթաղ օտար ափի վրայ»։

Թարգմ. Հ. Ա. ՂԱԿԻՆԵԱՆ

ՀԼԻՆԵՆԲՐԴԻ ԳԻՌԲ

